

Ks. STANISŁAW ZDANOWICZ

**Konsekwencje dekretu św. Kongr. Obrzędów
o sprowadzeniu rubryk do prostszej formy.**

Dnia 23 marca 1955 r. Święta Kongregacja Obrzędów wydała dekret o sprowadzeniu rubryk do prostszej formy¹. Dekret ten wprowadza zmiany w kalendarzu liturgicznym, w rubrykach brewiarzowych i mszalnych. O tym dekrete można powiedzieć, że jest doniosły w swoich następstwach, pociągając za sobą zmiany w setkach rubryk, czyniąc wszystkie rozdziały rubrycystyczne w podręcznikach liturgicznych już nieaktualnymi.

W niniejszym artykule omówimy następstwa dekretu o uproszczeniu rubryk w 10 rozdziałach: 1) Uproszczenie rubryk. 2) Skrócenie modlitwy brewiarzowej i mszalnej. 3) Likwidacja antycypacji. 4) Zmniejszenie ilości wigilii. 5) Redukcja oktaw. 6) Skreślenie rytu semiduplex. 7) Sprowadzenie uroczystości o rycie simplex do komemoracji. 8) Usunięcie sufragium. 9) Na korzyść psalterza. 10) Co jest obecnie ad libitum.

I. Uproszczenie rubryk.

Kościół zdawał sobie sprawę, że rubryki są skomplikowane. I dlatego „Caeremoniale Episcoporum“ nakładało na biskupa obowiązek, aby znalazł takiego kapłana, któryby był „divinorum Officiorum, ac Rituum Ecclesiasticorum assiduus, et diligens perscrutator“². Ten mistrz ceremonii pilnował porządku w celebrach, on też najczęściej pełnił obowiązki kalendarzysty, układając dla diecezji direktorium. Aprobowane przez Ordynariusza direktorium było dla kapłanów obowiązujące³. Po 1911 r. przez additiones et variationes rubryki mocno się skomplikowały, a niektóre direktoria nie spełniały wszystkich swoich zadań. Rubrycele

¹ AAS. XLVII (1955), 218—224. Przypisy tego dekretu cytuje się w tekście, podając rozdział (Tytuł) i numer w tytule.

² Caer. Epist. lib. I. cap. V. n. 1.

³ Decreta auth. nr. 4031 ad 5.

dawniejsze były staranniej ułożone. Obecne rubrycele diecezjalne obok doskonałych zakonnych, nieraz podawały tylko minimum przepisów rubrycystycznych. Stąd można było zaobserwować u księży i brak znajomości rubryk i pewne lekceważenie tychże. Aby zapobiec temu Stolica Apostolska wydaje obecnie dekret o uproszczeniu rubryk, który ma sprawić, że każdy ksiądz łatwo może przyswoić sobie znajomość przepisów rubrycystycznych. Jednak to uproszczenie rubryk odbywa się kosztem pięknych i mądrych przepisów dotychczasowych, które wychodziły z założenia, że modlitwa liturgiczna musi być najbardziej urozmaicona, że nie trzeba powtarzać jednej modlitwy, skoro jest modlitwa tego roku nieodmówiona, że trzeba wziąć maximum różnorodności z brewiarza.

Uproszczenie rubryk dekret osiąga przez:

1. *Zniesienie prefacji, stosownej do komemoracji.*

Dotychczas w braniu prefacji był następujący porządek: a) prefacja własna, a gdy jej nie było, to trzeba było brać prefację własną komemoracji, a gdy tej nie było, to trzeba było odmawiać prefację oktawy, a gdy oktawy nie było, to brano prefację okresową (Wielkiego Postu, pasyjną, wielkanocną, w niektórych diecezjach francuskich — adwentową), a gdy i takiej nie było, wtedy występowała prefacja codzienna. Teraz będą tylko trzy kombinacje. Prefacja będzie albo własna, albo okresowa, albo codzienna. „Praefatio dicitur quae cuique Missae propria est; qua deficiente, dicitur praefatio de tempore, secus communis“. (Tit. V, 8).

2. *Zniesienie ostatniej Ewangelii według komemoracji.*

Dotychczas była zasada, że gdy w święta brano komemorację niedzieli, ferii, wigilii lub innego święta, które miało Ewangelię zwaną „Stricte proprium“, to i ostatnia Ewangelia było zgodna z tą komemoracją. Wszystkie rubryki w tej sprawie zostały omawianym dekretem usunięte. Odtąd (to znaczy od 1956 r.) zawsze na końcu Mszy św. będzie początek Ewangelii św. Jana. Tylko w trzeciej Mszy Bożego Narodzenia i w Niedzielę Palmową, we Mszach nie poprzedzonych poświęceniem palm, będzie Ewangelia własna. „In quavis Missa pro ultimo Evangelio sumitur semper initium Evangelii secundum Ioannem, excepta tertia Missa Nativitatis Domini et Missa Dominicae Palmarum“. (Tit. V, nr. 9).

3. *Zniesienie modlitwy „Fidelium“ za zmarłych w Mszach świątecznych.*

Ta rubryka, która nakazywała brać orację „Fidelium“ w pierwsze ferie miesiąca, nie tyczyła wszystkich miesięcy, w pewne miesiące nie mogła być zastosowana, gdyż cały miesiąc był zajęty przez oficja świąteczne, w zakonach bogatych w świętych swoich w ogóle nie miała zastosowania i w rozciągłości swej była rozbieżna z podobną rubryką o braniu oracji „Fidelium“ w pierwsze ferial-poniedziałki. Zmuszała

I tak w hymnie „Iste confessor“ w Brewiarzu zostały wprowadzone dwie redakcje, na rocznicę śmierci świętego pierwsza, na uroczystość poza rocznicą druga. Jeżeli przy oficjum świętego wyznawcy w rubryce był znak „m. t. v.“, oznaczało to, że to oficjum nie jest w rocznicę śmierci świętego, i trzeba było brać drugi wariant w trzecim wierszu; jeżeli zaś nie było tego znaku, to należało wziąć pierwszy wariant.

W Brewiarzu Rzymskim ostatnio było 104 oficjów św. Wyznawców, w których brano hymn „Iste confessor“ Z tych 104 oficjów w 54 nie było rubryki „m. t. v.“ — to znaczy, że w nich nie zmieniano trzeciego wiersza w hymnie, albowiem to były rocznice śmierci świętych. Ale gdy te oficja przeniesiono na inny dzień, trzeba było już trzeci wiersz w „Iste confessor“ zmieniać. A gdy do 1883 r. przenoszono nawet i semidupleksy, jakże często kalendarzyści musieli uważać, aby zaznaczyć w rubryce, iż tego roku należy zmienić trzeci werset w „Iste confessor“.

Przy 8 oficjach jest notatka „m. t. v.“, ale z klauzulą, że tylko w tych oficjach zmienia się trzeci werset w „Iste confessor“, gdy o tym świętym nie ma pierwszych nieszpory. Jeżeli były zaś pierwsze nieszpory to nie zmieniano. To są święci, których oficjum było nazajutrz po rocznicy śmierci; więc nieszpory pierwsze wypadały w samą rocznicę.

Przy 42 oficjach była notatka „m. t. v.“ bez wspomnianej klauzuli; były to oficja poza rocznicą śmierci świętego. Św. Henryk Cesarz zmarł 13 lipca i 12 lipca jego święto jest w diecezji Bambergu i tam 3-ci werset w „Iste confessor“ występował w pierwszej redakcji, natomiast w całym Kościele święto św. Henryka jest 15 lipca i w brewiarzu jest rubryka w tym dniu „m. t. v.“

Dnia 1 marca 1955 roku Pius XII wprowadził na cały Kościół na 3 września oficjum św. Piusa X. Trzeci września nie jest to dzień śmierci św. Piusa X, gdyż ten święty zmarł 20 sierpnia. Choć dekret o wprowadzeniu św. Piusa do kalendarza powszechnego wyprzedził dekret o uproszczeniu rubryk, to jednak widocznie z myślą o tym ostatnim dekreście przy oficjum św. Piusa X nie umieszczono rubryki „m. t. v.“⁵. Dekret bowiem o uproszczeniu rubryk zniósł te zmiany w hymnie „Iste confessor“. „In hymno Iste confessor numquam mutatur tertius versus, qui erit semper: Meruit supremos laudis honores“ (Tit. III, 5). I tak zniknęło w tym hymnie akcentowanie rocznicy śmierci.

6. Zniesienie rubryki o przesuwaniu i łączeniu hymnów.

Dotychczas obowiązywała rubryka następująca: jeżeli w jakimś oficjum o świętym były 3 hymny własne, historyczno-biograficzne, na nieszpory, jutrznię i laudesy, to gdy to oficjum nie mogło mieć pierwszych nieszpory, hymn nieszporny przesuwano na jutrznię, poranny na laudesy, a hymn z laudesów na drugie nieszpory. A gdy i drugich

⁵ AAS. XLVII (1955) 250—256.

nieszporów dane oficjum nie miało, to hymn nieszporny, dołączano na początku do hymnu porannego. To się odnosiło do hymnów w Brewiarzu Rzymskim na św. Siedmiu Fundatorów Zakonu Serwitów, na św. Martynę, na św. Hermenegilda, św. Wenancjusza, św. Jana Kantego. Sens tej rubryki był taki, aby żadnego utworu poetyckiego w liturgii nie opuścić i aby hymn rozpocząć od początku.

Ta rubryka została usunięta. „Hymni propri quorundum sanctorum certis Horis assignati non transferuntur“. (Tit. IV, 5).

Na skutek usunięcia rubryki o przesuwaniu hymnów ucierpi kult św. Jana Kantego na całym świecie. Czasami odpadnie ten piękny hymn: „Gentis Polonae gloriae“, którym cały świat katolicki modlił się rocznie za Polskę.

7. Skreślenie rubryki o przenoszeniu antyfon nieszpornych w Przedpościu.

Ferie przedpościa, aczkolwiek w Brewiarzu Rzymskim są feriami mniejszymi (u Benedyktynów zaś większymi), mają 8 antyfon własnych na nieszpory do Magnificat. Cztery w pierwszym tygodniu, i po dwie w następnych tygodniach. Aby żadna z nich nie marnowała się w roku, była rubryka nakazująca przesuwac te antyfony. Rubryka ta obecnie została skreślona. „Antiphonae ad Magnificat feriarum tempore Septuagesimae forte praetermissae non resumuntur“ (Tit. IV, n. 6).

8. Skreślenie rubryk o przesuwaniu bieżących fragmentów Pisma Świętego.

Wychodząc z założenia, że każdą księgę Pisma św. należy zacząć czytać od początku, że nie wolno opuszczać klasycznych fragmentów biblijnych, że lepiej czytać fragment Pisma św. mniej znany, niż często powtarzany, ułożono mnóstwo rubryk o przenoszeniu początków ksiąg Pisma św. o przesuwaniu tekstu nieczytanego we właściwym dniu, na dzień, na który nie ma wyznaczonego fragmentu biblijnego. Raz przenosiło się fragmenty z Pisma św. łącznie z responsoriami, innym razem bez responsoriów. Wszystkie te rubryki zostały skreślone jednym zdaniem: „Lectioes de Scriptura occurenti una cum suis responsoriis, si die assignato dici nequeant, omittuntur, etiam si agatur de ›initiiis‹ librorum“. (Tit. IV, 2).

9. Ograniczenie I nieszporów.

Dotychczas wszystkie święta miały pierwsze nieszpory, nawet festum simplex miało I-sze nieszpory, choć nie miało drugich. Na skutek tego w nieszporach występowała konkurencja świąt. Rubryki o konkurencji były bardzo skomplikowane. I dlatego kalendarzyści nie zawsze kazusy konkurencyjne jednakowo rozwiązywali. Na przykład: W Polsce 24 września na nieszporach spotykały się dwa święta o równym rycie, N. M. P.

od Wykupu z bł. Władysławem z Gielniowa. I ustępujące i następujące święto duplex majus. Jakie będą nieszpory? Jedni kalendarzyści całe nieszpory wyznaczali o Matce Bożej, z komemoracją bł. Władysława. Brali pod uwagę dignitatem personae. Inni kalendarzyści wyznaczali psalmy ferialne, a capitulo o bł. Władysławie, komemorację o N. M. P. Wychodzili oni z założenia, że bł. Władysława jest to festum primarium, a B. M. de Mercede to festum secundarium.

Te skomplikowane rubryki o konkurencjach dziś zostały bardzo uproszczone przez to, że odjęto świętom o rycie simplex, duplex i duplex maius nieszpory I-sze. Zostały tylko nieszpory pierwsze przy niedzieli i przy dx. I i II klasy. „*Primae vesperae (sive integrae, sive a capitulo, sive per modum comemorationis) competunt solummodo festis I et II classis et Dominicis*“ (Tit. IV, 11).

II. Skrócenie modlitwy brewiarzowej i mszalnej

Kościół skracca modlitwę. Gdzieś w czasach Grzegorza Wielkiego skrócono na Zachodzie modlitwy mszalne. Po Soborze Trydenckim skrócono modlitwy przy udzielaniu Sakramentów i sakramentaliów. Obecny dekret S. C. R. z dn. 23. 3. 1955 r. skracca nieco modlitwy brewiarzowe i mszalne.

A. Skrócenie modlitwy brewiarzowej.

Omawiany dekret skracca modlitwę brewiarzową w każdej godzinie kanonicznej.

Skracca wszystkie godziny przez opuszczenie pacierzy przed rozpoczęciem każdej godziny kanonicznej, przez opuszczenie „Pater“ po zakończeniu godziny, gdy inna nie następowała, przez opuszczenie pacierza po zakończeniu całego oficjum. (Tit. IV, nr. 1—3).

MATUTINUM skracca się:

Przez częstsze oficjum 3 lekcyjne, co się osiąga przez redukcję 41 semidupleksów. (Tit. II, 2, 20).

LAUDES skracają się:

1. Przez ograniczenie precesów. Dotychczas precesy ferialne brano w każdym oficjum ferialnym w Adwencie, W. Poście, w dnie kwartałowe i wigilie fioletowe. Obecnie będziemy brali te precesy w dni kwartałowe oraz we środy i piątki Adwentu i Wielkiego Postu. (Preces feriales dicuntur tantum in Vesperis et in Laudibus officii feriarum IV et VI tempore Adventus, Quadragesimae et Passionis, necnon feriarum IV, VI et Sabbati Quattuor Temporum, excepta octava Pentecostes, quando officium fit de tempore“ (Tit. IV, 7).

2. Skracają się laudesy przez ograniczenie komemoracji tylko do dwóch maximum. (Tit. III, 1—4).

3. Przez opuszczenie sufragium w ogóle. (Tit. IV, 9).

4. Przez opuszczenie antyfony końcowej o N. M. P. Odtąd tak w prywatnym odmawianiu, jak chórowym, raz będzie się końcową antyfonę odmawiać, na zakończenie oficjum, po Komplecie. (Tit. IV, 3—4).

PRYMA skraca się:

1. Przez opuszczenie w ogóle w niedziele Symbolu Atanazjańskiego. Pozostaje ten Symbol tylko w oficjum o św. Trójcy. (Tit. IV, 10).

2. Przez całkowite opuszczenie i krótszych i dłuższych precesów. W prymie odtąd precesów nie będzie. (Tit. IV, 7—8).

TERTIA, SEXTA, NONA skracają się tylko w oficjum ferialnym, postnym, przez to, że w ogóle w nich nie ma precesów. (Tit. IV, 8).

NIESZPORY skracają się:

Przez ograniczenie komemoracji do dwóch. (Tit. III, 1—3).

KOMPLETA skraca się przez zniknięcie precesów.

B. *Skrócenie modlitw mszalnych.*

Omawiany dekret osiąga skrócenie modlitwy mszalnej przez:

1. Ograniczenie ilości modlitw zwanych komemoracjami. Najwięcej zająć mogą trzy modlitwy. (Tit. III, 4).

2. Zniesienie modlitw okresowych. (Orationes pro diversitate temporum assignatae abolentur. V, 1).

3. We Mszach żałobnych śpiewanych nawet codziennych będzie tylko jedna oratio. (Tit. V, 2).

4. Sekwencja „Dies irae“ jest tylko we Mszy pogrzebowej i w głównej albo pierwszej Mszy Dnia Zadusznego. W innych Mszach żałobnych wolno odmawiać, a wolno też opuścić. (Tit. V, 6).

5. Credo będzie rzadziej odmawiane. Credo odpada w dużej ilości na skutek zniesienia 9 oktaw, które Credo miały. Następnie nowa rubryka nie przewiduje Credo z racji komemoracji i w święta drugorzędne Apostołów, Doktorów i Patronów. (Tit. V, 7).

III. Już nie ma antycypacji.

Antycypacja jest to odmówienie oficjum wcześniej, niż wypada. W historii liturgii znane były antycypacje świąt, niedzieli i wigilii. Antycypowanie świąt było znane przed reformą św. Piusa V.

Brewiarz Krakowski z 1538 r.⁶ podaje liczne rubryki o antycypowaniu świąt. Gdy N. P. M. Gromnicznej wypadało w niedzielę Sześćdziesiątnicy, to w tym wypadku to święto odprawiano 1 lutego, z komemo-

⁶ Breviarium secundum ritum insignis Ecclesiae Cracov. Noviter emendatum Venetiis Anno Domini MDXXXVIII (1538).

racją św. Brygidy⁷. Święto Matki Boskiej Zwiastowania, gdy wypadło w Wielkim Tygodniu, nie zawsze translokowano, lecz czasem antycypowano w dniach od 14 do 24 marca⁸.

Wydany przez św. Piusa V *Brewiarz Rzymski* w 1568 r. antycypacji świąt nie przewidywał.

U Norbertanów antycypacja świąt praktykowana była zdaje się aż do 1916 r. *Directorium Norbertanów polskich* na 1798 r. podaje takie antycypacje świąt: 28. 2. S. Cunegundis (erit 2. 3.), 24. 3. S. Francisci a Paulo ex 2. 4., 20. 4. S. Gregorii ex 23. 4.⁹

Dotychczasowe nasze rubryki rzymskie przewidywały antycypację niedziel i wigilii. Najczęściej antycypowano jedną z niedziel po Trzech Królach, dla której miejsca nie było ani przed Siedemdziesiątą, ani w jesieni. Antycypowano tę niedzielę w sobotę przed Septuagesimą. Przy bardzo późnej Wielkanocy (gdy Wielkanoc wypadła dn. 24 lub 25 kwietnia, gdy po Zielonych Świątkach było niedziel 23, a jest przewidzianych 24, w sobotę przed niedzielą 24, antycypowano niedzielę 23. Takie zjawisko było bardzo rzadkie, antycypacja w jesieni niedziel miała miejsce w r. 1639 1666, 1707, 1734. 1791, 1859, 1886 i ostatni raz w 1943 r. Rubryka umieszczona w *Brewiarzu Rzymskim*, po Homiliach niedzielnych, po niedziel 22, miała więc od jej wprowadzenia, 8 razy swoje zastosowanie, na przestrzeni 4 wieków, a swej obecnej redakcji obszernej, miała raz tylko zastosowanie, w 1943, a następny raz miałyby zastosowanie w 2038 r. Gdy do 1911 r. niedziele ustępowały świętom dxm i dx, wtedy niedziela antycypowana była ukryta w formie tylko komemoracji. Dopiero w ostatnich czasach ukazywała się niedziela antycypowana w swych szatach zielonych i można było wtedy przysłowiowo powiedzieć, że w jednym tygodniu są dwie niedziele. Najnowszy dekret skreśliła antycypację niedziel. „*Officium et Missa dominicae impeditae, nec anticipantur, nec resumuntur*“ (Tit. II, 6).

Antycypowano też wigilie postne, fioletowe. Gdy święto mające wigilię wypadło w poniedziałek, to wigilia wypadająca w niedzielę, była antycypowana w poprzedzającą sobotę. Antycypacja wigilii została obecnie zniesiona. „*Vigiliae communes, in dominica occurrentes non anticipantur*“ (Tit. II, 10).

⁷ tamże, rubryka pod 2. II: *Si festum purificationis in septuagesimam venerit ad sabbatum cum festo anticipet, cum com. Brigide.*

⁸ tamże, rubryka pod 25. III: *Annuntiatio, si hoc festum venerit in dominicam ante Palm. ad feriam secundam cum celebritate ad populum differat. Quod si venerit in dominica palmarum eiusq. vel pasce septimana. Et tunc semper anticipetur ad sabbatum ante palmas cum celebritate.*

⁹ *Directorium divini officii et Missarum juxta Rubricas Romano-Praemonstratenses. Jussu Insuper Biegański Ecclesiae Hebdoviensis prioris, usui personarum utriusque sexus ejusdem Ordinis Praemonstratensis in Galicia occidentali degentium acomodatum. Pro anno 1798. Cracoviae.*

IV. Zmniejszenie ilości wigilii

Dotychczas wigilie dzieliły się na wigilie całego Kościoła i partykularne. Wigilie całego Kościoła znów dzieliły się na uprzywilejowane I i II klasy oraz na zwykłe, *communes*. Mieliśmy 14 wigilii zwykłych i 3 uprzywilejowane. Razem 17 wigilii. Z tych 17 wigilii obecnie odpadło 10, zostało zaś 7.

Z wigilii uprzywilejowanych odpadła wigilia Epifanii. Zostały wigilie Bożego Narodzenia i Zielonych Świątek. „*Vigiliae privilegiatae sunt: vigilia Nativitatis Domini et vigilia Pentecostes*“ (Tit. II, 8).

Wigilia Bożego Narodzenia pozostaje bez zmiany. Tylko do godzin mniejszych wejdą psalmy ferialne. (Tit. IV, 12c).

Wigilia Zielonych Świątek pozostaje tak we Mszy, jak w oficjum bez zmiany. „*In vigilia Pentecostes, nihil innovetur*“. (Tit. II, 17). Tylko antyfony będą duplikowane, gdyż ta wigilia podniesiona jest do rytu duplex. (Tit. II, 1).

Wigilia Epifanii, choć była uprzywilejowaną II klasy, to jednak miała mało swego. Tylko miała swoją Ewangelię. Oficjum odmawiano w tę wigilię z Nowego Roku, a Msza była ta sama, która była na niedzielę w oktawie Bożego Narodzenia, oprócz Ewangelii. Obecnie po skreśleniu wigilii Epifanii, 5 stycznia oficjum będzie ferialne. W matutinum będzie *Te Deum*. We wszystkich godzinach zmiennych a capitulo, będzie, jak dotąd, z Nowego Roku. Zamiast Mszy „*Dum medium*“, będzie Msza „*Puer natus*“ z 1 stycznia, bez Credo, prefacja Bożego Narodzenia.

Z 14 wigilii zwykłych (*communes*), zostało 5, zaś odpadło 9. Odpadły wigilie: 1) Niepokalanej, 7. 12., wigilia najpóźniej wprowadzona, bo dopiero w 1879 r., w którą nigdy nie obowiązywał post; była wigilią tylko we Mszy, bez śladu w oficjum. 2) Odpadła wigilia Wszystkich Świętych, 31. 10. 3) Odpadły wszystkie wigilie Apostołów: św. Tomasza, która była wigilią tylko mszalną, bez śladu w oficjum, 4) św. Macieja, 23 lub 24 lutego, która też, gdy wypadła w Wielkim Poście, była tylko wigilią mszalną; 5) św. Jakuba Większego, 24 lipca; na tym teoretycznie biorąc zyskuje św. Krystyna; 6) św. Bartłomieja, 23 sierpnia; 7) św. Mateusza, 20 września; 8) śś. Szymona i Judy Tadeusza, 27 października; 9) św. Andrzeja, 29 listopada, z własną Mszą. Aby nie przepadły te pozycje własne św. Andrzejowi, które miał we Mszy wigilijnej, a których nie ma we Mszy uroczystości, trzeba byłoby w przyszłości introit wigilijny, także *communio* przenieść do Mszy uroczystości św. Andrzeja. Teoretycznie na redukcji wigilii św. Andrzeja zyskuje św. Saturnin, którego ongiś szczególnie czczono w katedrze warmińskiej we Fromborku.

¹⁰ *Directorium divini officii diocesis Warmiensis ad annum 1911 p. 69: 29. XI. Saturnini EM. dx (in Eccl. Cath. dic. Credo ratione reliquiarum.)*

Pozostały wigilie zwykłe:

- 1) Wniebowstąpienia Pańskiego.
- 2) Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny.
- 3) Św. Jana Chrzciciela.
- 4) Śś. Piotra i Pawła.
- 5) Św. Wawrzyńca. (Tit. II, 9).

Odpadły wszystkie wigilie partykularne. „Omnes aliae vigiliae, etiam quae calendariis particularibus sunt inscriptae, suprimuntur“. (Tit. II, nr. 9). Na skutek tego dekretu odpada najwięcej znana partykularna wigilia N. M. P. Szkaplerznej, u Karmelitów Bosych¹¹, którzy mają Breviarz Rzymski, natomiast ta wigilia jeszcze pozostanie u Karmelitów Trzewickowych, którzy mają swój obrządek i dlatego ich omawiany dekret nie tyczy. „Ordinationes quae sequuntur ritum romanum respiciunt“. (Tit. I, 1).

V. Tylko trzy oktawy.

Bartłomiej G a w a n t u s w przedmowie do „*Octavarium Romanum*“¹² daje bogate uzasadnienie istnienia w Kościele oktaw, to znaczy trwania uroczystości przez osiem dni. Argumenty ten wielki rubrycysta dla racji oktaw czerpie z Pisma św. i Ojców Kościoła. Mojżesz nakazał święto Namiotów obchodzić przez osiem dni. (Kapł. 23, 34—36). Salomon po przeniesieniu Arki do nowozbudowanej świątyni zatrzymał lud zebrany przez 8 dni (3 Król. 8, 66). Rekoncyliacja świątyni Jerozolimskiej za króla Ezechiasza odbywała się osiem dni. (2 Kron. 29, 17). Za czasów Judy Machabeusza poświęcenie splugawionego ołtarza trwało 8 dni. (I Mach. 4, 56). Chrystus nie odwołał świętowania oktaw, lecz przeciwnie pokonsekrował, biorąc udział w ośmiodniowym święcie Enceniów, to jest w oktawie rocznicy poświęcenia świątyni (Jan 10, 22—39) i biorąc udział w oktawie święta namiotów, scenopegiam, i w czwartym dniu oktawy namiotów przemawiał (Jan 7, 14—36) i w ósmym dniu oktawy „wołał, mówiąc: Jeśli kto pragnie, niech do Mnie przyjdzie...“ (Jan 7, 37).

Do obecnego reformującego dekretu mieliśmy 18 oktaw w całym Kościele: 7 uprzywilejowanych (Wielkiejnocy, Zielonych Świątek, Epifanii, Bożego Ciała, Bożego Narodzenia, Wniebowstąpienia i Serca Jezusa), 6 zwykłych (communes) (Niepokalanej, Wniebowziętej, św. Jana Chrzciciela, św. Józefa, śś. Piotra i Pawła, Wszystkich świętych) oraz 5 oktaw małych (simplices) (Narodzenia N. M. P., św. Szczepana, św. Jana Ewangelisty, Młodzianków i św. Wawrzyńca).

¹¹ *Proprium Missarum Ordinis Carmelitarum Discalceatorum, Taurinorum Augustae, 1922, p. 52: In vigilia Commemor. solemnis B. M. V. de Monte Carmelo.*

¹² *Octavarium Romanum sive Octavae festorum a S. R. C. ad usum totius orbis ecclesiarum approbatae. Ratisbonae 1902, str. V.*

Do tych 18 oktaw dochodziły oktawy partykularne lokalne i zakonne. Partykularne oktawy jedne były ustalone rubrykami inne na mocy specjalnego pozwolenia St. Apostolskiej. Rubryki przewidywały następujące oktawy partykularne:

- 1) Rocznica konsekracji kościoła własnego.
- 2) Tytuł kościoła własnego.
- 3) Rocznica konsekracji kościoła katedralnego.
- 4) Tytuł kościoła katedralnego.
- 5) Oktawa Patrona parafii, miasta, diecezji, prowincji narodu, państwa itd.

Zakonnicy obowiązani byli obchodzić święto Rocznicy Konsekracji kościoła katedralnego, tytułu katedry oraz Patrona lokalnego jako święto I klasy ale bez oktawy, w zamian za te 3 oktawy mieli oktawy swoje:

- 6) Oktawa Fundatora Zakonu lub zgromadzenia.
- 7) Oktawa tytułu zakonu.

Do tych partykularnych oktaw, które wyływały z rubryk, dochodziły jeszcze oktawy ze specjalnego pozwolenia St. Apostolskiej. Do takich oktaw należała oktawa uprzywilejowana w Amsterdamie festi Miraculi Sanctissimi Sacramenti, która wypadła w środę po św. Grzegorzu, w Wielkim Poście¹³.

Z tych wszystkich oktaw, dekret św. Kongregacji Obrzędów zostawia tylko trzy oktawy: Wielkiejnocy, Zielonych Świątek i Bożego Narodzenia. „Celebrantur tantum octavae Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, supressis omnibus aliis, sive in calendario universali, sive in calendariis particularibus occurrentibus“. (Tit. II, 11).

Odpadają więc wszystkie oktawy partykularne, a święta partykularne, które te oktawy miały, pozostają nadal, jako święta z reguły I klasy.

Na skutek tego dekretu w Polsce odpadają, między innymi, następujące oktawy:

- 1) św. Walentego, w diecezji Przemyskiej,
- 2) św. Wincentego diakona, 21. 1., w archidiecezji Wrocławskiej,
- 3) św. Wojciecha, 23. 4., w diecezjach: Gnieźnieńskiej, Warmińskiej, Chełmińskiej i Kieleckiej,
- 4) św. Zygmunta, 2. 5., w mieście Płocku,
- 5) N. M. P. Królowej, w diecezji Częstochowskiej i Przemyskiej,
- 6) św. Stanisława biskupa, w wielu diecezjach,
- 7) N. M. P. Częstochowskiej, 26. 8., w Częstochowie,
- 8) Ścięcie św. Jana, w archidiecezji Warszawskiej,

¹³ Officia propria dioecesis Harlemensis, 1939, pars verna, p. 80—100. Feria IV post festum S. Gregorii Magni Festum Miraculi sanctissimi Sacramenti Amsteldami dx I classis ex speciali privilegio cum Octava communi.

- 9) bł. Władysława z Gielniowa, 25. 9., w mieście Warszawie,
- 10) bł. Wincentego Kadłubka, 8. 10., w diecezji Sandomierskiej,
- 11) św. Jadwigi, 15. 10. w archidiecezji Wrocławskiej,
- 12) śś. Jana Kantego, 20. 10. w archidiecezji Krakowskiej,
- 13) śś. Szymona i Judy, 28. 10., w diecezji Siedleckiej,
- 14) św. Wacława, 28. 9., w archidiecezji Krakowskiej,
- 15) św. Stanisława Kostki, w diecezji Łódzkiej.
- 16) św. Andrzeja Apostoła, w diecezji Warmińskiej.

Karmelici Bosi tracą oktawy: 1) N. M. P. Szkaplerznej, uprzywilejowaną, 2) św. Eliasza, 3) św. Jana od Krzyża, 4) św. Teresy Wielkiej ¹⁴.

Kanonicy Regularni Lateraneńscy tracą oktawy: 1) Rocznicy Konsekracji Bazyliki Lateraneńskiej, 9. 1., 2) Przemienienia Pańskiego, 3) św. Augustyna ¹⁵.

Salezjanie tracą oktawy: 1) Wspomożycielki Wiernych, 2) św. Franciszka Salezego, 3) św. Jana Bosko ¹⁶.

W całej Ameryce Łacińskiej znika oktawa N. M. P. de Gwadalupe ¹⁷. Znikły oktawy małe (simplices).

Przez zniknięcie oktawy Narodzenia N. M. P. skreślić należy rubrykę umieszczoną w Brewiarzu po święcie Narodzenia N. M. P., która mówiła, że w oficjum sobotnim, wypadającym od 7—13 września należy pewne partie brać ze święta Narodzenia Maryi. Wolno teraz od 7—14 brać jakąkolwiek bądź wotywę Maryjną, gdyż przy istnieniu oktawy Narodzenia, w tych dniach wolno było odprawiać jako wotywę maryjną Msze o Narodzeniu Maryi.

Przez to, że św. Wawrzyniec stracił oktawę małą, niewiele się zmieniło. Nie będzie 1 sierpnia, w dzień św. Jacka komemoracji św. Wawrzyńca. I w wotywach prywatnych o św. Wawrzyńcu od 11 do 14 sierpnia nie będzie „Gloria“, a przed tym, z racji oktawy, w tych dniach w wotywach o św. Wawrzyńcu trzeba było brać „Gloria“.

Przez odpadnięcie oktaw małych św. Szczepana, św. Jana Ew. i śś. Młodzianków, dni 2, 3 i 4 stycznia stały się w kalendarzu pustymi, feriami. Jednak będą te ferie o charakterze bożenarodzeniowym. W dniu 2, 3, 4 stycznia:

1) Msza będzie „Puer natus“, z 1 stycznia, z „Gloria“, z prefacją Bożego Narodzenia, bez teńż „Communicantes“, bez Credo.

¹⁴ *Proprium officiorum pro fratribus et monialibus Carmelitis Discalceatis, Ratisbonae, 1925, str. 65—92, 93—119 (verna 30—52, 90—117 (autum).*

¹⁵ *Officia Sanctorum Propria Canonicis Regularibus Ssmi Salvatoris Lateranensibus, Mechliniae, 1938, Calendarium.*

¹⁶ *Ordo ad usum Societatis sancti Francisci Salesii anno 1954.*

¹⁷ *Officia propria sanctorum pro dioecesibus Mexicanis, Ratisbonae, 1939, pars hiem. p. 3. 12. XII. B. M. V. de Guadalupe Patronae primariae nationis Mexicanae ac praecipuae totius Americae Latinae.*

2) W jutrzni ferialnej jest „Te Deum“, 3-cia lekcja będzie ze skrypty.

3) W innych godzinach, części zmienne, będą z 1 stycznia.

4) Konkluzja hymnów „Jezu, tibi sit gloria“, z Bożego Narodzenia. (Tit. II, 14).

Odpadły oktawy zwykle Niepokalanej, Wniebowziętej, św. Jana Chrz., św. Józefa, śś. Piotra i Pawła oraz Wszystkich Świętych.

W nowym oficjum o Wniebowzięciu, aprobowanym w 1951 r.¹⁸ na skutek obcięcia oktawy, już nie będzie czytany fragment z Bulli dogmatycznej o Wniebowzięciu, wyznaczony na 18 sierpnia. Był ten fragment w Breviarzu aktualny tylko 4 lata.

Z oktaw uprzywilejowanych odpadły: Epifanii, Wniebowstąpienia, Bożego Ciała i Serca Jezusa. Odpadły te oktawy, ale pozostawiły po sobie ślad.

Dwie z nich, Epifanii i Wniebowstąpienia, acz nie będą one odtąd zwały się oktawami, zachowują jednak charakter oktawalny, można powiedzieć, że te oktawy jakby zostały sprowadzone do jakiegoś rodzaju oktaw simplifikowanych.

Po dniach oktawy Epifanii pozostaną ferie, ale w te ferie, od 7 do 12 stycznia, będzie:

1) Msza z Epifanii, z Gloria, bez Credo, bez Communicantes.

2) Jutrznia ferialna, ale jest „Te Deum“. Odpadają wszystkie lekcje II i III nokturnu.

3) W laudesach, tércji, sekscie, nonie, nieszpórach, a capitulo z Epifanii.

4) Konkluzja hymnów z Epifanii.

5) Nie wolno odprawiać Mszy czytanych żałobnych codziennych i wotyw prywatnych czytanych. (Tit. II, 15).

Dnia 13 stycznia, w dawny dzień oktawy Epifanii, będzie nowe święto Chrztu Pana Jezusa (Commemoratio Baptismatis D. N. Jesu Christi dxm. W to nowe święto oficjum i Msza będzie ta sama, jak dotąd 13 stycznia. (Tit. II, 16).

To nowe święto jest ciekawe, bo nie będzie co rok. Gdy niedziela wypadnie 13 stycznia, to w tą niedzielę będzie święto św. Rodziny, a w takim roku przypadnie św. Chrztu Chrystusa. Konkretnie w 1956 r. będzie 13 stycznia święto Chrztu Chrystusa, a w 1957 r. św. Rodziny.

Święto św. Rodziny wprowadzone w całym Kościele w 1921 r.,¹⁹ miało dwa terminy: miało by w niedzielę w oktawie Epifanii, a gdy takiej niedzieli nie było w którym roku, niedziela była w oktawie Epifanii, 13 stycznia, wtedy w sobotę, 12 stycznia było święto św. Ro-

¹⁸ AAS. XLIII (1951), 385—399.

¹⁹ AAS. XII (1921), 543.

dziny. Teraz święto św. Rodziny będzie miało termin: niedziela pierwsza po Epifanii. Jest to już czwarty termin tego święta. Od 1893 do 1914 r. św. Rodziny obchodzono prawie wszędzie, aczkolwiek to święto było „pro aliquibus in locis“ i obchodzono w III niedzielę po Epifanii, od 1914 do 1921 r. św. Rodziny święto wypadło 19 stycznia, było świętem rzadkim.

Również podobnie będzie jak z dniami po Epifanii, tak będzie i z dniami po Wniebowstąpieniu. Od piątku po Wniebowstąpieniu, aż do następnego piątku włącznie, będzie:

- 1) Msza o Wniebowstąpieniu, z Gloria, bez Credo, bez Communicantes.
- 2) W jutrzni ferialnej będzie „Te Deum“. Odpadają wszystkie lekcje II i III nokturnu na oktawę Wniebowstąpienia.
- 3) W laudesach, tercji, sekście, nonie i nieszpórach a capitulo z Wniebowstąpienia.
- 4) Konkluzja hymnów i „versus brevis“ w prymie z Wniebowstąpienia.
- 5) Nie wolno w tych dniach odprawiać czytanych prywatnych wotyw i czytanych codziennych Mszy żałobnych. (Tit. II, 17).

W niedzielę po Wniebowstąpieniu, Msza tej niedzieli a oficjum jak dotąd o Wniebowstąpieniu, z niedzielnymi zmianami. (Tit. II, 19).

Mniejszy ślad ma pozostać po oktawach Bożego Ciała i Serca Jezusa. W niedzielę po Bożym Ciele będzie oficjum jak dotąd, to znaczy o Bożym Ciele, z dotychczasowymi zmianami tej niedzieli. Msza będzie niedzielna, ale zatrzyma kolor biały, z racji oficjum. Szkoda, że nie zostawiono oktawy Bożego Ciała. Ta oktawa nie była, jak inne, tylko in choro, lecz manifestacyjnie weszła in forum. Wszakże są jeszcze miasta, gdzie co dzień wychodziła procesja na ulice, co dzień z innego kościoła przez oktawę Bożego Ciała. A może oktawa Bożego Ciała będzie przywrócona. Wszakże św. Pius X dekretem z dn. 2. 7. 1911 r. przeniósł Boże Ciało na następną niedzielę, II po Zielonych świątkach, z czwartku, wraz z całą oktawą²⁰ a zaraz dn. 28. VII. 1911 r. to zarządzenie odwołał²¹.

Niedziela po święcie Serca Jezusa będzie mieć oficjum jak dotąd, to znaczy o Sercu Jezusa. (Tit. II, 19).

Ta rewolucyjna redukcja oktaw sprawiła, że jedna księga liturgiczna przestanie aktualnie istnieć, mianowicie „Octavarium Romanum“.

VI. Semiduplex przestał istnieć.

Ryt semiduplex miały: niedziele, dnie w oktawie, wigilie Epifanii i Zielonych Świątek, oraz uroczystości świętych.

Niedziele zostały obecnie podniesione do rytu duplex. Chociaż w niedziele będzie duplex, całych jednak antyfon przed psalmami nie

²⁰ Decreta auth. nr. 4272.

²¹ ib. nr. 4273.

będziemy odmawiać. „Dominicae hucusque sub ritu semiduplici celebratae, ad ritum duplicem elewantur; antiphonae tamen interim non duplicantur“. (Tit. II, 5). Na razie antyfon niedzielnych nie będziemy zdwajać, a to dlatego, aby nie szukać ich całych po psalmach, a przed psalmami są wydrukowane w brewiarzach tylko do gwiazdek.

Semidupleksy dni w ocalałych oktawach zostały również podniesione do rytu duplex. Środa, czwartek, piątek i sobota Wielkiejnocy i Zielonych Świątek będzie teraz duplex. (Tit. II, 12) I w tych dniach będziemy zdwajać antyfony, bo są wydrukowane całe przed psalmami. 30 grudnia, dzień w oktawie Bożego Narodzenia również staje się duplex. (Tit. II, 13).

Wigila Zielonych Świątek również będzie duplex. (Tit. II, 2).

Festa zaś świętych, które miały ryt semiduplex, zostają sprowadzone do simplex. „Dies liturgici, qui nunc sub ritu semiduplici calendariis inscripti sunt, sub ritu simplici celebrantur“ (Tit. II, 2). I tak semiduplex przestał istnieć. „Gradus et ritus semiduplex supprimitur“ (Tit. II, 1).

Następujące oficja, które miały ryt semiduplex zostały obniżone na simplex:

- 1) 16. 1. św. Marcelego papieża męczennika.
- 2) 22. 1. św. Wincentego i Anastazego męcz.
- 3) 23. 1. św. Rajmunda z Penafort wyznawcy.
- 4) 30. 1. św. Martyny dziewicy męcz.
- 5) 4. 3. św. Kazimierza wyznawcy.
- 6) 10. 3. św. Czterdziestu Męczenników.
- 7) 28. 3. św. Jana Kapistrana wyzn.
- 8) 13. 4. św. Hermenegilda męcz.
- 9) 22. 4. św. Sotera i Kaja papieży męcz.
- 10) 23. 4. św. Jerzego męcz.
- 11) 26. 4. św. Kleta i Marcelina papieży męcz.
- 12) 12. 5. św. Nereusza, Achillesa i Domitylli oraz Pankracego męcz.
- 13) 16. 5. św. Ubalda biskupa męcz.
- 14) 20. 5. św. Bernardyna Sieneńskiego wyznawcy.
- 15) 29. 5. św. Marii Magdaleny Pazzi dziewicy.
- 16) 10. 6. św. Małgorzaty Szkockiej.
- 17) 8. 7. św. Elżbiety Portugalskiej.
- 18) 10. 7. św. Siedmiu Braci Męczenników.
- 19) 12. 7. św. Anakleta papieża męcz.
- 20) 15. 7. św. Henryka cesarza wyzn.
- 21) 17. 1. św. Aleksego wyznawcy.
- 22) 28. 7. św. Nazariusza, Celsusa męczenników, Wiktora papieża męcz. i Innocentego papieża wyzn.
- 23) 29. 7. św. Marty.
- 24) 3. 8. Znalezienie relikwii św. Szczepana.
- 25) 8. 8. św. Cyriaka, Largusa i Smaragda męcz.

- 26) 25. 8. św. Ludwika króla wyznawcy.
 27) 2. 9. św. Stefana króla węgierskiego wyzn.
 28) 5. 9. św. Wawrzyńca Justynianina patriarchy weneckiego.
 29) 16. 9. św. Korneliusza papieża i Cypriana biskupa męczenników.
 30) 23. 9. św. Lina papieża męcz.
 13) 27. 9. św. Kozmy i Damiana męczenników.
 32) 28. 9. św. Wacława księcia czeskiego męcz.
 33) 10. 10. św. Franciszka Borgiasza wyznawcy.
 34) 13. 10. św. Edwarda króla angielskiego wyznawcy.
 35) 16. 10. św. Jadwigi księżnej śląskiej.
 36) 12. 11. św. Marcina papieża męcz.
 37) 13. 11. św. Dydaka wyznawcy.
 38) 17. 11. św. Grzegorza Cudotwórcy.
 33) 2. 12. św. Bibiany dziewicy męcz.
 40) 11. 12. św. Damazego papieża wyznawcy.
 41) 16. 12. św. Euzebiusza biskupa z Vercelli męcz.

Wyliczone święta, sprowadzone z semiduplex do rytu simplex będą miały oficjum trzy lekcyjne. W przeddzień w niesporach żadnej wzmianki o nich nie będzie. W jutrzni, jak dotąd w święta simplex, invitorium i hymn będą o tych świętych, 9 psalmów, w jednym nokturnie, ferialnych, I i II lekcja ze skryptury bieżącej. III lekcja historyczna o danym świętym. Te Deum. Przydadzą się teraz wszystkie lectiones contractae. Te lekcje w semiduplexach dotychczasowych, które miały być lekcjami 9, będą teraz lekcjami trzecimi. Kto ma „lectiones contractae“ w osobnym zeszycie, będzie musiał z tego fascykułu korzystać, który dotąd był na wszelki wypadek. W laudesach, tercji, sekście i nonie, a capitulo będzie wszystko o danych świętych.

Z tych wymienionych świąt, sprowadzonych do simplex, te które wypadną w ferie większe, które simplex przewyższają, jak w Adwencie, w Wielkim Poście i wrześnieowe kwartały, nie będą miały oficjum lecz tylko, w oficjum ferialnym, komemoracje w laudesach.

I dlatego o św. Kazimierzu, gdy wypadnie w Wielkim Poście, o 40 Męczennikach, o ś. Janie Kapistranie, o ś. Hermenegildzie, gdy 13 kwietnia wypadnie przed Wielkanocą, będzie tylko komemoracja w laudesach.

Tak samo zredukuje się tylko do komemoracji w laudesach św. Korneliusza i Cypriana, gdy trafią na dni kwartałowe. To samo w Adwencie będzie ze ś. Bibianą, ze ś. Damazym i ze ś. Euzebiuszem.

W kalendarzu powszechnym Kościoła jest zapisanych 6 świętych polskich: św. Stanisław biskup, Kazimierz, Jacek, Józafat, Jan Kanty i Jadwiga.

Na skutek tej reformy kalendarza, sprowadzenia semiduplex do rytu prostego, obsłabia się polska pozycja w kalendarzu liturgicznym. Redukuje się do simplex ś. Kazimierza i ś. Jadwigę.

Przez redukcję do simplex ś. Kazimierza odpadają o nim trzy lekcje historyczne. Jedna o nim lekcja historyczna będzie czytana i oficjum będzie o nim odmawiane tylko, przy Wielkiejnocy bardzo późnej, gdy 4 marca wypadnie przed Popielcem. Oficjum o św. Kazimierzu, z jedną lekcją historyczną, będzie tylko w 1957 r., 1973, 1984 i 2000 roku.

W Polsce, ponieważ ś. Kazimierz ma ryt dxm, dx. II klasy lub nawet w niektórych diecezjach duplex I klasy, kult św. Kazimierza zostaje bez zmiany prawie.

W arch. Krakowskiej zostaje 9 lekcyjne oficjum o ś. Janie Kapistranie, gdyż dotąd występował ten święty o rycie dxm, na pamiątkę pobytu ś. Jana Kapistrana w Krakowie.

W diecezji Warmińskiej ś. Henryk nie redukuje się do simplex, gdyż dotąd miał ryt duplex.

Na skutek redukcji rytu św. Jadwigi do simplex, odpadają 3 lekcje historyczne o Niej, czytane w całym świecie katolickim, w których to lekcjach było podkreślone powiązanie Śląska z Polską. Odpada też zdanie: „*ejusque festum in Polonia, ubi praecipua veneratione uti patrona colitur*“. W skróconej lekcji tego zdania nie ma.

VII. Sprowadzenie święta simplex do komemoracji.

Wielkiego znaczenia jest, w nowym dekrete liturgicznym, postanowienie o sprowadzeniu świąt o rycie simplex do prostej tylko komemoracji w laudesach, w oficjum ferialnym. Postanowienie to usuwa moc lekcji historycznych, osnutych legendami.

„*Festa sanctorum, hucusque sub ritu siplici celebrata, reducuntur ad commemorationem, sine lectione historica*“ (Tit. II, 21).

Postanowienie o redukcji sympleksów do komemoracji tylko w laudesach obejmuje dwa rodzaje sympleksów. Primo redukuje te święta samodzielne, które miały swoje oficjum, o rycie simplex, po wtóre usuwa lekcje 9 komemorowanych sympleksów w oficjach o innych świętych o rycie duplex.

A. Redukcja samodzielnych oficjów simplex do komemoracji.

Następujące oficja simplex zostały zamienione tylko na komemorację w laudesach, tracąc jednocześnie swoją lekcję historyczną:

- 1) 19. 1. śś. Mariusza, Marty, Audyfaksa i Abachuma męcz.
- 2) 3. 2. św. Błażeja biskupa męcz.
- 3) 14. 2. św. Walentego kapłana męcz.
- 4) 15. 2. śś. Faustyna i Jowita męcz.
- 5) 18. 2. św. Symeona biskupa męcz.
- 6) 17. 4. św. Aniceta papieża męcz.
- 7) 14. 5. św. Bonifacego męcz.

- 8) 30. 5. św. Feliksa I papieża męcz.
- 9) 2. 6. śś. Marcelina, Piotra i Erazma męcz.
- 10) 9. 6. śś. Pryma i Felicjana męcz.
- 11) 15. 6. śś. Wita, Modesta i Krescencji męcz.
- 12) 20. 6. św. Sylwester papieża męcz.
- 13) 11. 7. św. Piusa I papieża męcz.
- 14) 21. 7. św. Praksedy dziewicy.
- 15) 27. 7. św. Pantaleona męcz.
- 16) 30. 7. śś. Abdona i Senena męcz.
- 17) 11. 8. śś. Tyburcjusza i Zuzanny męcz.
- 18) 13. 8. śś. Hipolita i Kasjana męcz.
- 19) 26. 8. św. Zefiryna papieża i męcz.
- 20) 1. 9. św. Idziego opata.
- 21) 9. 9. św. Gorgoniusza męcz.
- 22) 11. 9. śś. Prota i Jacka męcz.
- 23) 26. 9. śś. Cypriana i Justyny męcz.
- 24) 1. 10. św. Remigiusza biskupa wyzn.
- 25) 5. 10. śś. Placyda i towarzyszy jego męcz.
- 26) 21. 10. św. Hilariona opata.
- 27) 25. 10. śś. Chryzanta i Darii męcz.
- 28) 26. 10. św. Ewarysta papieża męcz.

B. Usunięcie 9-tej lekcji sympleksów zajętych przez święta duplex.

Zostaną usunięte następujące lekcje 9 historyczne świętych o rycie ongiś simplex, które były już zajęte przez wyższe oficja:

- 1) 14. 1. św. Feliksa kapłana męcz.
- 2) 15. 1. św. Maura opata.
- 3) 18. 1. św. Pryska dziewicy męcz.
- 4) 23. 1. św. Emerencjana dziewicy męcz.
- 5) 28. 1. św. Agnieszki (po raz wtóry, w dawną jej oktawę).
- 6) 6. 2. św. Doroty dziewicy męcz.
- 7) 9. 2. św. Apolonii dziewicy męcz.
- 8) 14. 4. śś. Tyburcjusza, Waleriana i Maksyma męcz.
- 9) 28. 4. św. Witalisa męcz.
- 10) 3. 5. śś. Aleksandra I papieża, Ewencjusza, Teodula męczenników oraz Juwenala biskupa wyznawcy.
- 11) 10. 5. śś. Gordiana i Epimacha męcz.
- 12) 19. 5. św. Pudencjana dziewicy.
- 13) 25. 5. św. Urbana I papieża męcz.
- 14) 26. 5. św. Eleuteriusza papieża męcz.
- 15) 27. 5. św. Jana I papieża męcz.
- 16) 12. 6. śś. Bazylidesa, Cyryna, Nabora i Nazariusza męcz.
- 17) 18. 6. śś. Marka i Marcelina męcz.
- 18) 19. 6. śś. Gerwazego i Protazego męcz.

- 19) 2. 7. śś. Procesa i Martyniana męcz. 169 I
- 20) 18. 7. śś. Symforozy i Jej 7 synów męczenników.
- 21) 1. 8. śś. Machabeuszów męcz.
- 22) 2. 8. św. Stefana I papieża męcz.
- 23) 6. 8. śś. Sykstusa II papieża, Felicysyma i Agapita męcz.
- 24) 22. 8. śś. Tymoteusza, Hipolita i Symforiana męcz.
- 25) 2ś. 8. św. Sabiny męcz.
- 26) 30. 8. śś. Feliksa i Adaukta męcz.
- 27) 8. 9. św. Hadriana męcz.
- 28) 15. 9. św. Nikomeda męcz.
- 29) 16. 9. śś. Eufemii, Łucji i Geminiana męcz.
- 30) 23. 9. św. Tekli dziewicy męcz.
- 31) 7. 10. św. Marka papieża wyznawcy.
- 32) 9. 10. śś. Dionizego biskupa, Rustyka i Eleuteriusza męcz.
- 33) 9. 11. śś. Witalisa i Agrykoli męcz.
- 34) 8. 11. śś. Czterech Koronatów męcz.
- 35) 9. 11. św. Teodora męcz.
- 36) 10. 11. śś. Tryfona i Respicjusza oraz Nimfy męcz.
- 37) 11. 11. św. Mennasa męcz.
- 38) 19. 11. św. Poncjana papieża męcz.
- 39) 23. 11. św. Felicyty męcz.
- 40) 24. 11. św. Chryzogona męcz.
- 41) 26. 11. św. Piotra biskupa Aleksandryjskiego męcz.
- 42) 22. 9. śś. Maurycego i Jego towarzyszy męcz.

Odpada 70 krótkich historii hagiograficznych o świętych, którzy w średniowieczu zażywali szczególnej czci. Luki pozostałe po odpadnięciu lekcji 9 historycznych zostaną wypełnione dalszym ciągiem homilii danego dnia. Są w brewiarzu fragmenty, które były przewidziane na wypadek podniesienia oficjum do rytü I klasy, kiedy odpadała 9 lekcja historyczna.

VIII. Usunięcie sufragium.

Brewiarze lokalne do 1568 r. podają dużo sufragiów, które odmawiano w oficjum ferialnym, simpleksowym, w semiduplex. (Sufragium każde składało się z antyfony, wersetu i oracji).

Brewiarz krakowski z 1538 r. nakazuje w wyżej wymienione dni odmawiać 13 sufragiów: o ś. Trójcy, o Krzyżu, o Matce Bożej, o ś. Jańie, o ś. Wacławie, o ś. Stanisławie, o ś. Wojciechu, o ś. Florianie, o ś. Mikołaju, o ś. Katarzynie, o ś. Małgorzacie, o ś. Jadwidze, na końcu o pokój.

Wiatyk Wrocławski z 1499 r.²² podaje 16 sufragiów, które księza od-

Viaticum Wratislaviense, Venetiis 1499, k. 268—269. Viaticum Wratislaviensis ecclesiae, Venetiis, 1501, k. 234—235.

mawiali w dniu przewidziane rubrykami: o ś. Krzyżu, o Matce Boskiej, o Archaniołach, o ś. Janie Chrzcicielu, o śś. Piotrze i Pawle, o ś. Janie Ewangeliscie, o ś. Wojciechu, o ś. Wincentym diakonie, o śś. Męczennikach, o ś. Marcinie, o ś. Mikołaju, o Marii Magdalenie, o ś. Jadwidze, o śś. Dziewicach (or. bezimienna), o pokój i o wszystkich świętych.

Brewiarz Kamiński z 1505 podaje 13 sufragiów:²³ o ś. Trójcy, o Krzyżu, o Matce Bożej, o aniołach, o ś. Janie Chrzcicielu, o apostołach, o ś. Ottonie, o ś. Faustynie, o ś. Mikołaju, o ś. Marii Magdalenie, o ś. Katarzynie, o Wszystkich świętych i o pokój.

Nadmienić należy, że w tych czasach kalendarz nie był przeładowany dupleksami, dużo było ferii, simpleksów, więc w ciągu roku bardzo dużo było dni, w które w niesporach i laudesach musiano brać 13—16 sufragiów.

Inne były antyfony, w wymienionych sufragiach, do niesporów, a inne do laudesów. Czasami w jednym sufragium było 6 antyfon, aby codzień inną brać.

Św. Pius V ilość sufragiów zredukował i ujedynolcił. Od 1568 do 1871 r. odmawiano 4—5 sufragiów. W ferialnym oficjum pięć: o Krzyżu, o N. M. P., o Apostołach, o tytule kościoła, do którego kapłan przynależał, o pokój. W oficjach niedzielnych i świątecznych (sx, sdx) brano z 5 wymienionych cztery, bo odpadała komemoracja ś. Krzyża.

Leon XIII do tych 5 sufragiów dodał szóste, o św. Józefie²⁴. Więc od 1871 r. do 1912 r. odmawiano od 5—6 sufragiów. Reforma ś. Piusa X zostawiła tylko jedno sufragium co do ilości, a dwa co do jakości. W okresie paschalnym trzeba było odmawiać komemorację o Krzyżu, a w innym czasie sufragium o Wszystkich świętych. Święty tytułu kościoła miał przedtem swoje sufragium, teraz już tylko imię jego wspomnianano w komemoracji o Wszystkich świętych.

Obecna reforma rubryk wogóle znosi sufragium. „Sufragium sanctorum et commemoratio de Cruce omittuntur“ (Tit. III, 9). Zniiesienie sufragium o Wszystkich świętych, gdzie umieszczano imię świętego tytułarnego kościoła, powoduje osłabienie liturgicznego kultu tego świętego, którego imię nosi kościół kapłana.

IX. Na korzyść psalterza.

Do reformy ś. Piusa X w 1911 r., psalmy wyznaczone na poszczególne dni tygodnia brano tylko w oficjum niedzielnym, ferialnym i simpleksowym. Oficjum 9 lekcyjne zawsze miało psalmy albo z komunali, albo własne, dostosowane do danego święta. Stąd odwieczna zasada Kościoła,

²³ Breviarium secundum Camienensis ecclesie rubricam. Francfor-die quam Odera alluit, 1505, (bez paginacji).

²⁴ Decreta auth. nr. 3252.

aby kapłani w ciągu tygodnia odmawiali cały psalterz była tylko fikcją. A gdy w połowie wieku XIX namnożyło się oficjów dupleksowych, gdy wypełniono nimi wszystkie sympleksy i ferie, psalmy ferialne odmawiane były tylko w Popielec i w Wielkim Tygodniu.

Św. Pius X wprowadził odmawianie psalmów ferialnych i w święta 9 lekcyjne. Jednak nie odmawiano dotąd psalmów ferialnych w święta I i II klasy, w święta duplex majus, gdy oficjum było o święcie Pańskim, o Bogarodzicy, o ś. Aniołach, Apostołach, o ś. Janie Chrzcicielu. Nie brano też psalmów ferialnych w oktawach uprzywilejowanych, gdy oficjum było o tej oktawie. Także w tak zwanym oficjum mixtum, w laudesach i nieszpórach, a i w jutrzni, jeżeli były antyfony własne nie brano psalmów ferialnych. Przy dotychczasowych rubrykach o używaniu psalmów, jeszcze mało było tygodni w ciągu roku, w których cały psalterz był odmawiany.

Obecna reforma rubryk Piusa XII wychodzi na korzyść psalterza! Psalmy świąteczne będą tylko w całym oficjum w święta I klasy. „In dominicis et festis I classis nihil innovetur“ (Tit. IV, 12a). W święta II klasy, w święta duplex majus świąt Pańskich i Maryjnych psalmy świąteczne będą tylko w jutrzni, laudesach, nieszpórach i komplecie. Natomiast w prymie, tercji, sekscie i nonie w te dni psalmy będą ferialne „In festis II classis et in festis duplicibus Domini et B. M. V., ad Matutinum, Laudes et Vesperas fit ut proprio et in communi; ad Horas minores ut in psalterio de feria currenti et proprio loco; ad Copleterium de dominica“ (Tit. IV, 12 b).

Zniesiono oficja festiva w dxm. świąt Aniołów, ś. Jana Chrzciciela, świętych Apostołów. Nie wziętu tu pod uwagę godności osób, lecz własne antyfony. Te oficja, w których są własne antyfony, a które dotąd były charakteru officium festivum, przechodzą obecnie na officia mixta. A w których nie ma antyfon własnych, przechodzą na officia ordinaria. „In ceteris festis, vigiliis vel feriis, per omnes Horas fit ut in psalterio et proprio loco, nisi in Matutino, Laudibus et Vesperis antiphonae et psalmi assignati habeantur“ (Tit. IV, 21 c).

X. Co jest obecnie ad libitum?

Do 1911 r. były officia ad libitum i ryty ad libitum. Nim święty dostał w całym świecie katolickim officium de praecepto, najpierw miał officium ad libitum.

Naprzykład, od 1680 do 1706 oficjum św. Jadwigi było w całym Kościele ad libitum, dopiero od 1706 jest de praecepto.²⁵

Oficjum św. Remigiusza 1 października było do 1911 r. jako simplex de praecepto, a jako semiduplex ad libitum.²⁵

²⁵ Officia Sanctorum nova et propria dioecesis Wratislaviensis. Wratislaviae 1706. p. 588.

Leon XIII w 1883 r. wprowadził na ferie oficja wotywna ad libitum. Na poniedziałki o Aniołach, na wtorki o Apostołach, na środy o ś. Józefie, na czwartki o Najświętszym Sakramencie, na piątki o Męce Pańskiej, na soboty o Niepokalanym Poczęciu, 9 lekcyjne, zamiast Officjum B.M.V. in Sabbato.²⁷ Mogli więc kapłani w poniedziałki ferialne odmawiać albo oficjum de feria, albo wotywna o Aniołach.

Po 1911 r. zniknęły oficja ad libitum.

Obecny dekret znów przewiduje oficja ad libitum. Mianowicie w całym Wielkim Poście, od Popielca aż do niedzieli Palmowej, jeżeli wypadnie jakieś święto rytu duplex lub duplex maius, oficjum prywatnie można odmawiać ad libitum, albo o święcie albo o ferii. W chórowym odmawianiu w tych dniach trzeba odprawiać oficjum świąteczne. Na przykład, w Wielkim Poście, w piątek przed niedzielą Palmową, gdy wypada oficjum Matki Boskiej Bolesnej, wolno prywatnie odmawiającym brewiarz, odmawiać oficjum albo o N.M.P. Bolesnej, albo ferialne. „In feriis Quadragesimae et Passionis, a feria IV Cinerum ad Sabbatum ante Dominicam Palmarum, quando aliquod festum occurrerit, quod non sit I vel II classis, tam oficjum (in recitatione privata) quam Missa dici possunt de feria vel de festo“ (Tit. II, 22).

Do dotychczasowych rubryk odnoszących się do Mszy ad libitum, dochodzą nowe rubryki.

W zwykłe ferie roku, gdy jest komemoracja jakiegoś świętego, który miał dotąd ryt simplex, wolno ad libitum odprawiać Mszę, albo o ferii, to znaczy z niedzieli ubiegłej, albo o świętym komemorowanym, z Glorią. „In feriis per annum, si commemoratio alicuius Sancti fieri debeat, Missa dici potest, ad libitum celebrantis, vel de feria, vel, more festivo, de Sancto commemorato.“ (Tit. V, 5).

W niedziele Adwentu, które odtąd wszystkie będą I klasy, gdy zbiegnie się święto I klasy, wolno jest w tą niedzielę odprawiać Mszę albo o niedzieli Adwentowej, albo o święcie I klasy. Gdy 8 grudnia wypadnie II niedziela Adwentu, o Niepokalanej wolno odprawiać wszystkie Msze oprócz konwentualnej. (Tit. II, 3—4).

Artykuł powyższy nie wyczerpuje wszystkich konsekwencji, jakie wypływają z dekretu św. Kongregacji Obrzędów z dnia 23 marca 1955 r. Jednak z tej pobieżnej analizy widać, jak pod wpływem tego dekretu, jak wiele się zmienia. Przystawia on liturgię na tor chrystocentryczny, obniżając mocno liturgiczny kult świętych.

ET ANTIQUUM DOCUMENTUM NOVO CEDAT RITUI.

²⁶ Breviarium Romanum, 1909, kalendarium.

²⁷ Officia Votiva per annum singulis hebdomadae feriis generali Apostolico indulto SS. D. N. Leonis Pp. XIII adsignata, Mutinae, 1884. na początku dekret.